

АНОТАЦІЯ

Дем'яненко А. А. Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2020.

Дисертацію присвячено узагальненню та розвитку теоретичних положень, розробленню методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо формування аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку.

У роботі досліджено концептуальні основи людського розвитку, визначено основні передумови формування й широкого розповсюдження концепції людського розвитку – історичні, економічні, соціальні та інституціональні; проведено морфологічний аналіз поняття «людський розвиток», який дав змогу систематизувати теоретико-методологічні ознаки сутності й змісту людського розвитку, зробити висновок щодо специфіки процесу розширення людських можливостей; здійснено аналіз існуючих трактувань сутності людського розвитку, який дозволив виділити такі підходи до визначення поняття «людський розвиток», як: процесно-цільовий, системний, концептуальний, ресурсний, гармонізаційний і структурний.

З метою уточнення визначення сутності поняття «безпека людського розвитку» проведено аналіз понятійного апарату, який дозволив надати узагальнююче трактування поняття «безпека людського розвитку», особливість якого полягає у застосуванні процесного підходу і розумінні як стану динамічної рівноваги процесу розширення можливостей й свобод людини з метою збереження існуючого рівня та забезпечення задоволення зростаючих потреб, а також реалізації потенціалу, що постійно накопичується у процесі розвитку, для досягнення гідного рівня життя за умови мінімального впливу загроз. З метою чіткого розуміння сутності безпеки людського розвитку та унікальності цього

процесу проведено порівняльний аналіз близьких за сутністю, але різних за метою, завданнями та об'єктом дослідження понять «людський розвиток», «людська безпека», «соціальна безпека» та «безпека людського розвитку».

Аналіз підходів до аналітичного забезпечення оцінювання людського розвитку дозволив сформулювати перелік проблем, що виникають у процесі оцінювання, а саме: ускладнення великою кількістю показників; неврахування дестабілізуючих чинників людського розвитку; «застарілість» деяких показників, що використовуються у методиках; неврахування показників якості за деякими складовими оцінювання; дублювання показників вимірювання людського розвитку; сумнівна значущість деяких показників щодо їх використання для вимірювання людського розвитку у вітчизняних умовах; однакові вагові коефіцієнти для субіндексів при розрахунку інтегрального показника; відсутність порівнянності отриманих даних; неврахування інноваційності людського розвитку як одного з головних його складових.

Перелік проблем сучасних методичних підходів до оцінювання людського розвитку враховано у процесі модифікації традиційного Індексу людського розвитку для оцінки його рівня в Україні у регіональному вимірі. Відмінність запропонованого Модифікованого Індексу людського розвитку від існуючих полягає у включенні додаткової складової «розвиток інформаційно-комунікаційних технологій», оновленні системи показників за складовими «Знання» та «Екологічний добробут» відповідно до вітчизняних умов розвитку суспільства та способу визначення вагових коефіцієнтів для розрахунку інтегрального індексу.

Використання запропонованої моделі вимірювання дозволяє усунути низку ідентифікованих недоліків, що виникають при оцінюванні людського розвитку.

Розрахунок Модифікованого Індексу людського розвитку здійснювався на основі статистичних даних за регіонами України за період 2012–2018 рр. Результати вимірювання демонструють наявність нерівномірності людського розвитку регіонів України. Також слід відзначити диференціацію населення за рівнем доступності матеріальних благ і нематеріальних послуг та діаметрально

протилежною екологічною ситуацією. До того ж несприятлива соціально-економічна ситуація в регіонах України, породжує тенденції, які є потенційним джерелом економічної, соціальної та політичної нестабільності в країні, стимулює соціальне розшарування суспільства.

У роботі проведено комплексний аналіз стану людського розвитку на макро- та мезоекономічному рівнях. Проведений аналіз світових тенденцій змін Індексу людського розвитку, дозволив дійти висновку: незважаючи на те, що протягом досліджуваного періоду майже всі країни покращили свій рівень людського розвитку, все ж спостерігається світова тенденція до уповільнення темпів його зростання.

У результаті аналізу та оцінювання рівня людського розвитку в Україні на регіональному рівні виявлено, що рівень людського розвитку більшою мірою зазнає впливу з боку несприятливих факторів. Так, хоча й спостерігається поліпшення певних якісних характеристик людського розвитку (збільшується частка населення з вищою освітою, зростає грамотність населення, формується уміння працювати в ринковому середовищі) в Україні відбуваються процеси, які призводять до прихованого зниження його значення внаслідок впливу дестабілізуючих чинників, не відображених у розрахованому індексі.

Всебічний аналіз дестабілізуючих чинників дав можливість класифікувати важливі для безпеки людського розвитку загрози: за джерелом виникнення, за часом дії, за територіальною ознакою. Пошук ефективних підходів до класифікації загроз безпеки людського розвитку, що дозволить у подальшому формалізувати їх та включити як складову інтегральної оцінки безпеки людського розвитку, визначив доцільність класифікації загроз за складовими людського розвитку. За цією ознакою запропоновано виділяти загрози довготривалі; загрози що впливають на складову «Знання»; загрози економічного добробуту, екологічного добробуту; загрози розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Удосконалено процедуру ідентифікації домінуючих загроз безпеки людського розвитку, особливістю якої є визначення складу показників-

індикаторів домінантних загроз за результатами експертного оцінювання та кореляційного аналізу дестабілізуючих чинників, що дає змогу обґрунтувати пріоритетні напрями забезпечення безпеки людського розвитку, а також взаємоузгодити дії суб'єктів щодо запобігання їм.

За результатами ідентифікації визначено перелік домінантних загроз безпеки людського розвитку (загрози, що справляють переважний негативний та дестабілізуючий вплив за кожною складовою людського розвитку), якими є: дитяча смертність, скоєння самогубств, скоєння самогубств серед підлітків, захворюваність населення, епідемії соціально небезпечних хвороб, посилення криміногенної ситуації у суспільстві, випадки отримання тяжких травм і смертність внаслідок транспортних нещасних випадків, військові конфлікти та бойові дії, незаконний обіг зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів (за складовою «Довголіття»); незворотна освітня міграція, відтік учених зі сфери науки, безробіття серед випускників закладів вищої освіти (за складовою «Знання»); безробіття, бідність, зовнішня міграція працездатного населення, інфляція, корупція (за складовою «Економічний добробут»); забруднення повітря, забруднення водних ресурсів, знищення лісових ресурсів, розміщення відходів на стихійних звалищах (за складовою «Екологічний добробут»); злочини, пов'язані з купівлею та продажем через мережу Інтернет, телефонні та інші шахрайства (переказ коштів, махінації з платіжними картками тощо) – за складовою «Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій».

У процесі дослідження виявлено, що вплив загроз на регіони є нерівномірним, що зумовило необхідність виявлення регіональних груп, які є подібними за проявом домінантних загроз безпеки людського розвитку. Одержані результати стали підґрунтям для формування рекомендацій щодо підвищення безпеки людського розвитку, які враховують регіональні особливості прояву домінантних загроз.

Незважаючи на надзвичайну важливість безпеки у сучасному суспільстві, питання врахування домінантних загроз під час оцінювання людського розвитку у вітчизняній і зарубіжній літературі недостатньо розкрито. Тому у роботі

удосконалено методичний підхід до оцінювання безпеки людського розвитку на основі побудови інтегрального показника. Оригінальність запропонованого методичного підходу до вимірювання безпеки людського розвитку полягає в поетапному трирівневому інтегральному оцінюванні безпеки людського розвитку за складовими «Довголіття», «Знання», «Економічний добробут», «Екологічний добробут» та «Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій», скоригованих на коригуючі коефіцієнти за кожною складовою. Результатом застосування запропонованого підходу є встановлення об'єктивного рівня безпеки людського розвитку регіону, що створює інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення домінантних загроз та визначення коефіцієнта втрачених людських можливостей від їх впливу.

Результати аналізу сучасного механізму аналітичного забезпечення оцінювання людського розвитку демонструють відсутність цілісної системи формування аналітичного забезпечення. З огляду на вищезазначене удосконалено механізм формування аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку завдяки визначенню ресурсних (кадрова, фінансова, організаційна та матеріально-технічна) та функціональних (організаційно-комунікаційна, інформаційна та методична) складових аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку у контексті безпечної реалізації людського потенціалу та сталого людського розвитку.

Дістала подальшого розвитку структурно-логічна модель організаційно-комунікаційного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку, яка, на відміну від існуючих, передбачає взаємодію між органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з метою вчасного виявлення впливу дестабілізуючих чинників безпеки людського розвитку, розроблення рекомендацій щодо усунення їх негативного впливу та розширення можливостей населення щодо покращення якості життя. Визначено, що сучасні вимоги до формування безпеки людського розвитку потребують організації комунікаційних процесів на якісно новому рівні, що сприятиме ефективній взаємодії між органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого

самоврядування в системі організаційно-комунікаційного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку в Україні. У дослідженні обґрунтовано доцільність створення Відділу безпеки людського розвитку, який має бути самостійним структурним підрозділом Міністерства соціальної політики України і сприяти реалізації державної політики у сфері безпеки людського розвитку. Сформульовано основні завдання Відділу безпеки людського розвитку.

Практична цінність розробок підтверджується їхнім упровадженням у діяльність підприємств, установ та організацій, а саме: запропонований методичний підхід до оцінювання безпеки людського розвитку використовується для аналізу безпеки людського розвитку у діяльності Державного підприємства «Завод імені В. О. Малишева» (довідка № 317/46 від 22.10.2019). Представлені в дисертації результати та пропозиції щодо аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку мають практичне значення і використовуються у діяльності Головного управління статистики у Харківській області (довідка № 01/03/63 від 28.10.2019). Розробки з питань ідентифікації домінантних загроз безпеки людського розвитку були реалізовані у діяльності Громадської організації «Чисте довкілля Слобожанщини» (довідка № 109 від 01.11.2019). Основні теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи використані для поглиблення теоретичного забезпечення навчального процесу на кафедрі економіки та соціальних наук Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Розвиток персоналу» (підготовка магістрів за спеціальністю 051 «Економіка» освітньої програми «Управління персоналом та економіка праці») та «Людський розвиток» (підготовка бакалаврів за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення» освітньої програми «Управління соціальною сферою») (довідка № 19/86-09-145/1 від 05.11.2019).

Ключові слова: людський розвиток, безпека, аналітичне забезпечення, оцінювання, складові людського розвитку, домінантні загрози, інтегральний індекс, індекс людського розвитку, індекс безпеки людського розвитку.

ABSTRACT

A. Demianenko. Analytical support of assessment of the security of human development. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree in specialty 051 *Economics* (05 – Social and Behavioral Sciences). – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2019.

The dissertation focuses on summarizing and developing theoretical propositions, developing methodological approaches as well as practical recommendations for the formation of analytical support for measuring human development security.

The paper studies the conceptual foundations of human development, identifies the basic preconditions for the formation and wide spread of the concept of human development – historical, economic, social and institutional ones; the morphological analysis of the concept of *human development* was carried out, which made it possible to systematize theoretical and methodological features of the concept of human development, to draw a conclusion concerning the specific features of the expansion of human capabilities. Also, analysis of the interpretations of the content of human development was made, which allowed identifying the following approaches to the definition of the concept of *human development*: process-targeted, systemic, conceptual, resource, harmonization and structural ones.

In order to clarify the concept of *human development security*, the analysis of the conceptual apparatus was carried out. It enabled providing a generalizing interpretation of the *human development* concept, the peculiarity of which is in applying a process approach and considering this concept as a state of dynamic balance of the process of expansion of human capabilities and freedom in order to preserve the current level and to meet the growing needs, and also, to realize the potential, which is constantly accumulating in the development process, with the aim of achieving a decent level of life on condition that threats are minimal. In order to have a clear interpretation of the concept of human development security and the specific features of this process, a comparative analysis of the concepts of *human development*, *human security*, *social*

security and *human development security* was carried out. These concepts are similar in meaning but different in regard to the aim, tasks and the objectives of the study.

The analysis of the approaches to the analytical support for measuring human development made it possible to compile a list of problems that arise in the process of measuring, namely: complications due to a large number of indicators; neglecting destabilizing factors of human development; *obsolescence* of some indicators used in the methodology; not considering quality indicators for some of the assessing dimensions; duplication of indicators for assessing human development; doubtful significance of some indicators used for assessing human development in Ukraine; the same weighting coefficients for the subindices when calculating the integral index; lack of comparability of the received data; omitting innovativeness of human development as one of its main components.

Problems in modern methodological approaches to assessing human development were taken into account while modifying the traditional Human Development Index to assess its level in regions of Ukraine. The difference between the proposed Modified Human Development Index and the existing ones is in adding a new dimension of *information and communication technology development*, updating the system of indicators for the dimensions *knowledge* and *ecological well-being* in accordance with Ukrainian conditions of society development and methods of determining the weighting coefficients for calculating the integral index.

Applying of the proposed model of assessing allows eliminating a number of identified shortcomings that arise in assessing human development.

The calculation of the Modified Human Development Index was carried out on the basis of statistics for the regions of Ukraine for the period 2012–2018. The results of the assessing show that there is uneven human development in the regions of Ukraine. It should also be noted that the population is differentiated by the level of access to material goods and non-material services, and the diametrically opposite environmental situation. In addition, the unfavorable socio-economic situation in the regions of Ukraine generates trends that are a potential source of economic, social and political instability in the country, and also, stimulates social stratification of society.

The state of human development was fully analyzed at macro- and meso-economic levels. Having analyzed the global trends in changes of the Human Development Index, the author came to the conclusion that in spite of the fact that almost all countries improved their level of human development during the study period, there is still a global tendency towards slowing its growth rate.

The study of the level of human development in Ukraine at the regional level found that the level of human development is mainly affected by adverse factors. Thus, although there is some improvement in certain qualitative characteristics of human development (the share of the population with higher education is increasing, literacy of the population is growing, the ability to work in the marketing environment is being formed), Ukraine is undergoing some processes that lead to a hidden decrease in its value due to destabilizing factors which are not accounted in the calculated index.

A full analysis of destabilizing factors made it possible to classify significant threats to human development security in terms of their source, time, and territorial character. The search for effective approaches to the classification of the threats to human development security, which will allow their further formalization and making them a component of integrated assessment of human development security, showed the expediency of classifying threats in accordance with the human development dimensions. On this basis, it is proposed to identify threats to *a long and healthy life*; threats affecting the *knowledge* dimension; threats to *economic well-being*, *environmental well-being*; threats to the *development of information and communication technologies*.

The procedure for identifying primary threats to human development security was improved. Its characteristic feature is determining the indicators of primary threats by the results of expert estimation and correlation analysis of destabilizing factors, which makes it possible to substantiate priorities in ensuring human development security, as well as to interrelate the subjects' activities in preventing those factors.

According to the results of the study, primary threats to human development security were identified. The threats which make a negative and destabilizing effect on each dimension of human development are: child mortality, suicide, adolescent suicide,

population morbidity, epidemics of socially dangerous diseases, worsening of crime situation in society, serious injuries and deaths in road accidents, military conflicts and combat operations, illicit trafficking of arms, ammunition and explosive materials (dimension of *a long and healthy life*); irreversible educational migration, outflow of scientists abroad, unemployment among graduates of higher education institutions (dimension *knowledge*); unemployment, poverty, external migration of working-age population, inflation, corruption (dimension *economic well-being*); air pollution, pollution of water resources, deforestation, disposal of waste materials in spontaneous landfills (dimension *ecological well-being*); crimes related to buying and selling over the Internet, telephone and other frauds (money transfer, frauds with payment cards, etc.) – dimension *development of information and communication technologies*.

The study found that the impact of threats on the regions is uneven, which necessitated identification of regional groups that are similar in terms of experiencing the primary threats to human development security. The results obtained were the basis for recommendations for improving human development security, which take into account regional peculiarities of the manifestation of primary threats.

Despite the utmost importance of security in modern society, the issue of considering the primary threats while assessing human development is not sufficiently explained in Ukrainian and foreign literature. Therefore, the methodological approach to assessing human development security based on the construction of an integral indicator was improved.

The originality of the proposed methodological approach to assessing human development security lies in phased, three-tier integral assessment of human development security in terms of the following dimensions: *a long and healthy life, knowledge, a decent standard of living, environmental well-being* and *development of information and communication technologies*, which are adjusted to the coefficients for each of the dimensions. The result of the applying of the proposed approach is establishing an objective level of human development security of the region, which creates an informational basis for timely identifying primary threats and calculating the percentage of lost opportunities caused by them.

The results of the analysis of the modern mechanism of analytical support for assessing human development show the lack of an integral system of formation of analytical support. Taking into consideration all mentioned above, the mechanism of formation of analytical support for assessing human development security was improved by identifying the resource components (personnel, financial, organizational, material and technical) and the functional (organizational-communication, information and methodical) components of the analytical support for assessing human development security in safe realization of human potential and sustainable human development.

The structural-logical model of organizational-communication support for assessing human development security was further developed. This model, unlike the existing ones, involves interactions between the legislative and executive bodies and local authorities in order to timely identify the impact of destabilizing factors on human development security, to work out recommendations how to eliminate their negative impact and to give the population opportunities to improve their quality of life. It was determined that the modern requirements for the formation of human development security expect communication processes to be organized at a new level, which will facilitate effective interactions between the legislative, executive and local authorities in the system of organizational and communication support for assessing human development security in Ukraine. The study substantiates creating a Human Development Security Department which should be an independent structural unit at the Ministry of Social Policy of Ukraine and contribute to implementation of state policy concerning human development security. The main tasks of the Human Development Security Department were formulated.

The practical value of the prepared materials is corroborated by their implementation into the activities of enterprises, institutions and organizations, namely: the proposed methodological approach to assessing human development security is used to analyze the security of human development at the State Enterprise *Malyshev Plant* (reference No. 317/46 of 10/22/2019). The results and proposals presented in the dissertation on analytical support for assessing human security are of practical importance and are used in the Main Department of Statistics in Kharkiv Oblast

(reference No. 01/03/63 of 28/10/2019). The materials on the identification of primary threats to human development security were implemented in the activities of the Non-Governmental organization *Chyste Dovkillia Slobozhanshchyny* (reference No. 109 of 01.11.2019). The basic theoretical and practical materials of the dissertation are used to improve the theoretical framework of the educational process at the Department of Economics and Social Sciences of the Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics in teaching the courses of *Personnel Development* (training of masters in specialty 051 *Economics* of educational program *Human Resource Management and Labor Economics*) and *Human Development* (training of bachelors in specialty 232 *Social Security* of educational program *Social Sphere Management*) (reference No. 19/86-09-145 /1 of 05.11.2019).

Keywords: human development, security, analytical support, assessment, human development dimensions, primary threats, integral index, human development index, human development security index.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

***Наукова стаття у виданні, віднесеному до третього квартилю (Q 3)
відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal
Citation Reports (публікація, що реферується в Scopus):***

1. Nazarova G., Jaworska M., Nazarov N., Dybach I. & Demianenko A. Improvement of the method measuring the security of human development: case of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2019. 17(4). P. 226–238. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17\(4\).2019.19](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(4).2019.19).

***Статті у періодичних наукових виданнях інших держав,
які входять до ОЕСР та ЄС:***

2. Demianenko A. Improvement of organization and communication model of support of human development security in Ukraine. *Research and Practice: Collection of scientific articles*. Lardy Publishing House, Paris, France, 2019. No 1. P. 15–22.

3. Дем'яненко А. А. Механізм формування аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2020. № 53 (1). P. 9–15.

***Публікація у періодичному науковому виданні інших держав,
які входять до ОЕСР та ЄС:***

4. Nazarova G., Volikov V., Demianenko A. Modification of the human development index in Ukraine in the regional aspect. *Web of Conferences*. 2019. 67. 06037. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706037>.

***Статті у наукових виданнях,
включених до переліку наукових фахових видань України:***

5. Nazarova G. V., Nazarov N. K., Demianenko A. A. Approach to analytical support for assessing the security of human development. *Scientific bulletin of Polissia*. 2018. № 2 (14). P. 210–215. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2018-1-2\(14\)-210-215](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2018-1-2(14)-210-215) (Index Copernicus).

6. Nazarova G., Demianenko A. Analysis of the human security in Ukraine in a regional perspective. *Social and labour relations: theory and practice*. 2018. No. 8(2). P. 1–7. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/slntp.8\(2\).2018.01](http://dx.doi.org/10.21511/slntp.8(2).2018.01) (Index Copernicus).

7. Воликов В. В., Дем'яненко А. А. Класифікація загроз у сфері житлово-комунального господарства у контексті безпеки людського розвитку. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки*. 2018. № 6(145). С. 19–23.

8. Дем'яненко А. А. Розробка системи показників оцінювання безпеки людського розвитку. *Збірник наукових праць «Управління розвитком»*. 2018. № 2 (192). С. 102–110.

9. Маркова Н. С., Дем'яненко А. А. Теоретичні аспекти безпеки людського розвитку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 10. С. 8–13. (Index Copernicus).

10. Маркова Н. С., Дем'яненко А. А. Взаємозв'язок концепцій людського розвитку та економіки знань: аналітична оцінка. *Економіка і організація управління*. 2016. № 2 (22). С. 230–237.

Публікації за матеріалами конференцій:

11. Дем'яненко А. А. Класифікація загроз безпеки людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 3–4 березня 2020 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. С. 162–163.

12. Дем'яненко А. А. Інституціональні аспекти формування безпеки людського розвитку. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали щорічної міжнародної наукової конференції (Харків, 31 травня – 1 червня 2019 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 307–308.

13. Дем'яненко А. А. Організаційне забезпечення безпеки людського розвитку на міжнародному рівні. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства*: матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 19–20 квітня 2019 р.). Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2019. С. 48–51.

14. Дем'яненко А. А. Особливості формування системи показників для оцінювання безпеки людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18–19 березня 2019 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 175–177.

15. Назарова Г. В., Воліков В. В., Дем'яненко А. А. Модифікація індексу людського розвитку в Україні у регіональному аспекті. *Міжнародна транспортна інфраструктура, індустриальні центри та корпоративна логістика*: матеріали п'ятнадцятої науково-практичної міжнародної конференції (Харків, 6–8 червня 2019 р.). Харків: Український державний університет залізничного транспорту, 2019. С. 147–149.

16. Nazarova G. V., Nazarov N. K. & Demianenko A. A. Human development in the context of the formation of social economy. *International Congress on Business and Marketing: Proceedings of the International Congress on Business and Marketing* (Turkish, Istanbul, 29 November – 01 December, 2018). Istanbul: Maltepe University, 2018. P. 2–6.

17. Воліков В. В., Дем'яненко А. А. Аналіз динаміки зміни тарифів на житлово-комунальні послуги у контексті формування безпеки людського розвитку. *Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання – міждисциплінарний підхід*: матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції для здобувачів вищої освіти і молодих науковців (Харків, 15 листопада 2018 р.). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. С. 61–65.

18. Назарова Г. В., Дем'яненко А. А. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «безпека». *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали щорічної міжнародної наукової конференції (Харків, 31 травня – 1 червня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 109–110.

19. Дем'яненко А. А. Передумови формування концепції людського розвитку. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 11 квітня 2018 р.). Кропивницький: «Ексклюзив-Систем», 2018. С. 241–244.

20. Дем'яненко А. А. Теоретичні аспекти аналітичного забезпечення при оцінюванні процесу безпеки людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції (Харків, 29–30 березня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 145–147.

21. Дем'яненко А. А. Морфологічний аналіз сутності поняття «людський розвиток». *Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 30–31 березня 2017 р.). Запоріжжя: «Просвіта», 2017. Т. 2. С. 158–160.

22. Дем'яненко А. А. Підходи до визначення сутності поняття людського розвитку. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали щорічної міжнародної наукової конференції* (Харків, 1–2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 57–60.

23. Маркова Н. С., Дем'яненко А. А. Роль освіти у формуванні сталого людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 30–31 березня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 242–245.

24. Дем'яненко А. А. Аналітична оцінка методів формування прожиткового мінімуму: сучасний стан України та досвід провідних країн. *Публічне управління у реалізації стратегії сталого розвитку регіону: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 24 листопада 2016 р.). Харків: ХАРІ НАДУ при Президентові України, 2016. URL: <http://ifs.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/3/38.pdf>.